

Rikkumisest teavitaja kaitse seadus¹

1. peatükk Üldsätted

§ 1. Seaduse eesmärk ja reguleerimisala

(1) Seaduse eesmärk on tagada tööalase tegevusega teatavaks saanud rikkumisest teavitajale kaitse.

(2) Seaduses sätestatakse tööalase tegevusega teatavaks saanud rikkumisest teavitamise ja teavitaja kaitsmise õiguslikud alused ning kehtestatakse vastutus kohustuste rikkumiste eest.

§ 2. Seaduse sisuline kohaldamisala

(1) Käesolevat seadust kohaldatakse tööalase tegevusega teatavaks saanud rikkumisest teavitamise korral.

(2) Käesolevat seadust kohaldatakse:

- 1) tööõiguse rikkumisele juhul, kui tegemist ei ole kahepoolse vaidlusega;
- 2) riigikaitse ja julgeoleku ning salastatud teabe valdkonnas, arvestades riigikaitset ja julgeolekut ning salastatud teavet reguleerivates õigusaktides sätestatud erisusi;
- 3) kriminaalmenetluses, arvestades kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud erisusi;
- 4) advokaadi kutsetegevuses, arvestades advokatuuriseaduse §-s 45 sätestatud advokaadi kutsesaladuse hoidmise erisusi.

§ 3. Seaduse isikuline kohaldamisala

(1) Käesoleva seaduse alusel saab kaitse tööalase tegevusega teatavaks saanud rikkumisest teavitanud:

- 1) töölepingu või muu võlaõigusliku lepingu alusel tööd tegev isik;
- 2) ametnik;
- 3) füüsilisest isikust ettevõtja;
- 4) äriühingu, mittetulundusühingu, sihtasutuse ja riigitulundusasutuse juht- ja kontrollorgani liige;
- 5) äriühingu aktsionär ja osanik;
- 6) vabatahtlikuna tegutsev isik;
- 7) asutuses või ettevõttes või mittetulundusühingus või sihtasutuses praktikal olev isik;
- 8) töösuhte sõlmimise protsessis või lepingueelses läbirääkimises olev või töösuhte lõpetanud isik;
- 9) sportlasetoetust saav isik;
- 10) asutuse või ettevõtte lepingupartneri juures eelmistes punktides nimetatud vormis töötav isik.

(2) Käesoleva seaduse 3. peatükis sätestatud kaitsemeetmeid kohaldatakse ka teavitajaga seotud füüsiliste ja juriidiliste isikute suhtes.

§ 4. Rikkumine ja sellest teavitamine

(1) Rikkumine käesoleva seaduse tähenduses on seadusega vastuolus olev tegevus või tegevusetus.

(2) Rikkumisest teavitaja käesoleva seaduse tähenduses on füüsiline isik, kes teavitab tööalase tegevusega teatavaks saadud rikkumisest ja kellel on põhjendatud alus arvata, et rikkumine on toime pandud.

(3) Rikkumisest teavitamine on käesolevas seaduses sätestatud alustel rikkumisest teavitamine:

- 1) asutusesisese teavituskanali kaudu;
- 2) asutusevälise teavituskanali kaudu või
- 3) käesolevas seaduses sätestatud tingimustel üldsusele avalikustades.

(4) Asutusevälise teavituskanali võib teavitaja rikkumisest teavitamiseks valida ka ilma asutusesisest kanalit eelnevalt kasutamata.

§ 5. Teavitamise takistamise ja ebaõige teavituse esitamise keeld

(1) Keelatud on rikkumisest teavitamise takistamine.

(2) Keelatud on teadvalt ebaõige teavituse esitamine.

§ 6. Pädev asutus

(1) Pädev asutus käesoleva seaduse tähenduses on valitsusasutus, millele on seadusega antud pädevus käesoleva seaduse § 4 lõikes 1 nimetatud rikkumise suhtes riikliku, haldus- või teenistusliku järelevalve teostamiseks või süüteo menetlemiseks.

(2) Pädevaks asutuseks käesoleva seaduse tähenduses loetakse ka Euroopa Liidu institutsioon, organ või asutus.

§ 7. Sätete kohustuslikkus

Käesolevas seaduses ettenähtud õiguste ja õiguskaitsevahendite kohaldamise kohta sätestatust kõrvalekalduv kokkulepe on tühine, välja arvatud, kui rikkumisest teavitaja kahjuks kõrvalekalduva kokkuleppe võimalus on käesolevas seaduses ette nähtud.

2. peatükk **Teavitamine**

§ 8. Asutusesisene teavituskanal

(1) Asutusesisene teavituskanal on asutuse sees rikkumisteade vastuvõtmiseks loodud kanal, mis võimaldab konfidentsiaalsust tagavalt teavitada selleks otstarbeks loodud elektronpostiaadressil, telefoninumbril, tavapostkasti kaudu või vahetul kohtumisel.

(2) Asutusesiseste teavituskanalite loomise kohustus on:

- 1) valitsusasutusel, põhiseaduslikul institutsioonil ja muul riigiasutusel;

- 2) kohalikus omavalitsuses, kus on 50 või rohkem töötajat või omavalitsusüksuses, kus on 10 000 või rohkem elanikku, ning kohaliku omavalitsuse hallataval asutusel;
- 3) avalik-õiguslikul juriidilisel isikul;
- 4) finantsvaldkonna juriidilisel isikul, arvestades vastavatest eriseadustest tulenevaid nõudeid;
- 5) muul juriidilisel isikul, kus on 50 või rohkem töötajat.

(3) Asutusesisest rikkumisest teavitamise kanalit haldab käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asutuse või ettevõtte määratud isik või üksus või asutuseväline kolmas isik, kes vastutab:

- 1) rikkumisteade vastuvõtmise eest;
- 2) teavitajaga ühenduse hoidmise ja talle tagasiside andmise ning vajaduse korral täiendava teabe küsimise eest;
- 3) järelmeetmete rakendamise eest.

(4) Rikkumisest teavitamise kanalile, rikkumisteadele ja rikkumisega seotud muule teabele on ligipääs üksnes selleks määratud isikul.

(5) Kohalikud omavalitsused ja erasektori juriidilised isikud, kus on kuni 249 töötajat, võivad asutusesiseid teavituskanaleid jagada või ühiselt hallata.

§ 9. Asutuseväline teavituskanal

(1) Asutuseväline teavituskanal on asutuseväliselt rikkumisteade vastuvõtmiseks loodud kanal, mis võimaldab konfidentsiaalsust tagavalt teavitada selleks otstarbeks loodud elektronpostiaadressil, telefoninumbri, tavapostkasti kaudu või vahetul kohtumisel.

(2) Asutusevälise teavituskanali loomise kohustus on käesoleva seaduse § 6 lõikes 1 nimetatud pädeval asutusel.

(3) Asutusevälist rikkumisest teavitamise kanalit haldab käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asutuse määratud isik või üksus, kes vastutab järgmiste pädeva asutuse kohustuste eest:

- 1) rikkumisteade vastuvõtmine;
- 2) teavitajaga ühenduse hoidmine ja talle tagasiside andmine ning vajaduse korral täiendava teabe küsimine;
- 3) järelmeetmete rakendamine.

(4) Rikkumisest teavitamise kanalile, rikkumisteadele ja rikkumisega seotud muule teabele on ligipääs üksnes selleks määratud isikul.

(5) Pädev asutus avaldab teabe teade vastuvõtmise ja nende suhtes rakendatavate järelmeetmete kohta veebilehel.

(6) Käesoleva paragrahvi lõikes 5 nimetatud teabe esitamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega.

(7) Rikkumisteate vastuvõtmise ning järelmeetmete võtmise korra vaatab pädev asutus läbi vähemalt iga kolme aasta järel, hinnates nende muutmise vajadust.

§ 10. Rikkumisteate vastuvõtmine

(1) Kinnitus rikkumisteate kättesaamise kohta tuleb saata rikkumisest teavitajale seitsme päeva jooksul pärast teate kättesaamist, välja arvatud juhul, kui teavitaja on kinnituse saatmise otsesõnu keelanud või on põhjust arvata, et see seaks ohtu teavitaja konfidentsiaalsuse.

(2) Kui rikkumisteate vastu võtnud asutusel puudub pädevus teate menetlemiseks, edastab ta teate pädevale asutusele viivitamata, kuid hiljemalt viiendal tööpäeval pärast selle vastuvõtmist, teatades sellest samal ajal ka rikkumisest teavitajale.

(3) Rikkumisteade säilitamise korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega.

§ 11. Järelmeetmed ja tagasiside

(1) Käesoleva seaduse §-des 8 ja 9 nimetatud asutused ja ettevõtted rakendavad rikkumise väljaselgitamiseks, kõrvaldamiseks ja ärahoidmiseks asjakohaseid järelmeetmeid või edastavad rikkumisteate menetlemiseks pädevale asutusele.

(2) Rikkumisest teavitajale tuleb anda tagasisidet järelmeetmete rakendamise kohta esimesel võimalusel, kuid hiljemalt kolme kuu möödumisel rikkumisteate kättesaamisest.

§ 12. Üldsusele avalikustamine

Rikkumisest üldsusele teavitaja saab käesoleva seaduse alusel kaitse juhul, kui:

- 1) teavitaja on rikkumisest eelnevalt teavitanud asutusesisese või asutusevälise teavituskanali kaudu ja rikkumisteadet ei menetletud käesoleva seaduse §-de 10 ja 11 kohaselt;
- 2) rikkumine kujutab vahetut või ilmselt pöördumatu kahju ohtu avalikule huvile;
- 3) asutusevälise teavitamise korral on põhjendatud kahtlus, et kasutusele võetaks survemeetmed või;
- 4) asutusevälise teavitamise korral on põhjendatud kahtlus, et rikkumist ei menetletaks nõuetekohaselt või et pädev asutus on rikkumisega seotud.

3. peatükk **Kaitsemeetmed**

§ 13. Rikkumisest teavitaja kaitse saamise tingimused

(1) Rikkumisest teavitaja saab käesoleva seaduse alusel kaitse, kui:

- 1) teavitajal on rikkumisest teavitamise ajal põhjendatud alus arvata, et rikkumist on vahetult alustatud või see on lõpule viidud ja rikkumine kuulub käesoleva seaduse kohaldamisalasse, ja;
- 2) rikkumisest teavitamine oli asutusesisene, asutuseväline või üldsusele avalikustamine vastavalt käesolevas seaduses sätestatule.

(2) Rikkumisest teavitaja saab käesoleva seaduse alusel kaitse ka siis, kui ta on teate esitanud anonüümselt.

§ 14. Konfidentsiaalsuse tagamine

(1) Rikkumisteate vastuvõtmiseks, teavitajale tagasiside andmiseks ja järelmeetmete rakendamiseks määratud isikud tagavad rikkumisest teavitamise fakti konfidentsiaalsuse. Teavitaja isiku võib avaldada üksnes teavitaja kirjalikul nõusolekul.

(2) Kui rikkumisteate alusel alustatakse kriminaalmenetlust, tagatakse teavitamise fakti konfidentsiaalsus kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud erisustega.

(3) Rikkumisest teavitamise puhul tagab rikkumisteate vastuvõtmiseks ning järelmeetmete rakendamiseks määratud isik, et teate sisu kasutatakse ainult järelmeetmete rakendamise eesmärgil.

§ 15. Isikuandmete töötlemine

(1) Käesoleva seaduse või selle alusel antud õigusaktide kohaselt kogutud isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid, töödeldakse tööalase tegevusega teatavaks saadud rikkumisest teavitamisel kaitse tagamiseks kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT L 119, 04.05.2016, lk 1–88) ja isikuandmete kaitse seadusega, arvestades käesoleva seaduse erisusi.

(2) Isikuandmete töötlemisel käesoleva seaduse alusel piirab vastutav töötleja andmesubjekti õigusi, kui see on vajalik rikkumisest teavitaja konfidentsiaalsuse tagamiseks.

§ 16. Survemeetmete rakendamise keeld

(1) Rikkumisest teavitaja suhtes on keelatud otsene või kaudne tööalane tegevus või tegevusetus, mis tuleneb rikkumisest teavitamisest ning põhjustab või võib põhjustada teavitajale põhjendamatut kahju. Keelatud on vähemalt järgmiste survemeetmete rakendamine, selle katse ning sellega ähvardamine:

- 1) töölepingu lõpetamine;
- 2) madalamale ametikohale viimine või edutamise takistamine;
- 3) tööülesannete äravõtmine, töötamise koha muutmine, palga vähendamine, tööaja muutmine;
- 4) koolitusel osalemise takistamine;
- 5) tulemuslikkusele negatiivse hinnangu või negatiivse tööalase soovituskirja andmine;
- 6) distsiplinaarmedetme või muu karistuse, sealhulgas rahalise karistuse rakendamine, samuti distsiplinaarmenetluse või muu sarnase menetluse algatamine;
- 7) sunni rakendamine, hirmutamine, ahistamine või tõrjumine;
- 8) diskrimineerimine, ebasoodsasse olukorda seadmine või ebaõiglane kohtlemine;
- 9) ajutise töölepingu tähtjatuks töölepinguks muutmata jätmine, kui töötajal oli tekkinud õiguspärane ootus, et talle pakutakse alalist töökohta;
- 10) ajutise töölepingu pikendamata jätmine või ennetähtaegne lõpetamine;
- 11) kahju tekitamine, sealhulgas isiku maine kahjustamine, eriti sotsiaalmeedias, või rahalise kahju põhjustamine, sealhulgas ärivõimaluste ja sissetulekute kaotamine;
- 12) musta nimekirja kandmine sektorit või kogu tööstusharu hõlmava mitteametliku või ametliku kokkuleppe alusel, mis võib kaasa tuua selle, et isik ei leia tulevikus selles sektoris või tööstusharus tööd;
- 13) kaupu või teenuseid käsitleva lepingu ennetähtaegne lõpetamine või tühistamine;
- 14) litsentsi või loa tühistamine;
- 15) psühhiaatrilisele konsultatsioonile või ravile saatmine;
- 16) muud survemeetmed.

(2) Kui rikkumisest teavitaja suhtes rakendatakse survemeetmeid ning ta tõendab, et kandis selle tõttu kahju, loetakse, et survemeetmeid on rakendatud rikkumisest teavitamise tõttu, kui survemeetmeid rakendanud isik ei tõenda, et see oli põhjendatud.

§ 17. Rikkumisest teavitaja vastutuse välistamine

(1) Käesolevas seaduses sätestatud alustel rikkumisest teavitamise korral ei vastuta teavitaja teabe avaldamisest tulenevate õiguslike tagajärgede eest, kui tal oli põhjendatud alus arvata, et teabe avaldamine oli rikkumise paljastamiseks vajalik, välja arvatud juhul, kui selline teabe avaldamine on kuriteona karistatav.

(2) Teavitaja ei vastuta rikkumisest teavitamiseks teabele juurdepääsu hankimise eest, välja arvatud juhul, kui selline teabele juurdepääsu hankimine on süüteona karistatav.

4. peatükk **Vastutus**

§ 18. Rikkumisest teavitamise takistamine

(1) Rikkumisest teavitamise takistamise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud väärteo katse on karistatav.

(3) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 400 000 eurot.

§ 19. Survemeetmete rakendamine

(1) Rikkumisest teavitaja suhtes survemeetmete rakendamise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 400 000 eurot.

§ 20. Rikkumisest teavitaja isiku konfidentsiaalsuse rikkumine

(1) Rikkumisest teavitaja isiku konfidentsiaalsena hoidmise kohustuse rikkumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 400 000 eurot.

§ 21. Teadvalt ebaõige teavitamine

Rikkumisest teavitaja poolt asutusesiseselt, asutuseväliselt või üldsusele avalikustades teadvalt ebaõige teavitamise eest, kui puudub karistusseadustiku §-s 319 sätestatud süüteo koosseis, – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.

§ 22. Menetlus

(1) Käesoleva seaduse §-des 18–21 nimetatud väärtegude kohtuväline menetleja on Politsei- ja Piirivalveamet.

(2) Kui Kaitsepolitseiamet tuvastab käesoleva seaduse §-des 18–21 nimetatud väärteo süüteomenetluse käigus, on kohtuväline menetleja Kaitsepolitseiamet.

5. peatükk **Jõustumine**

§ 23. Seaduse jõustumine

(1) Käesolev seadus jõustub 2021. aasta 17. detsembril.

(2) Käesoleva seaduse § 8 lõike 2 punktid 4 ja 5 jõustuvad 2023. aasta 17. detsembril.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/1937 liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta (ELT L 305, 26.11.2019, lk 17–56).

Riigikogu esimees

Tallinn, 2021

Algatab Vabariigi Valitsus

/allkirjastatud digitaalselt/